

en tidning från diakonia • nummer 2-2007

Dela med

Effektivt bistånd:

FATTIGAS BEHOV I FOKUS

Vem avgör vad som är bra bistånd?

Det har blåst snåla vindar när biståndet debatterats i svenska tidningar i år. Felanvänt, ineffektivt och till och med ohälsosamt, anser ledarskribenter och debattörer. Odemokratiska ledare, korruption och brott mot mänskliga rättigheter är faktorer som kritikerna helt riktigt pekar ut som allvarliga utvecklingshinder.

Samtidigt som debatten pågår är det stora förändringar på gång i svenskt bistånd. Vår biståndsminister Gunilla Carlsson har pekat ut riktningen. Svenskt bistånd ska koncentreras till ett färre antal länder. Näringslivet ska ges en större roll som förmedlare av svenskt bistånd. Kvaliteten ska öka genom att de länder som mottar biståndet ska få mer att säga till om.

Vi vill lyfta på några av de stenarna i det här numret av Dela med. Temat är "Bra bistånd" – vilket kan betyda väldigt många olika saker. Det vi som frivilligorganisation har som absolut viktigaste fokus är vad våra lokala partner i syd säger. De är i direktkontakt med situationen i de länder där vi arbetar, de känner människorna som idag saknar tillräckliga resurser för att leva ett värdigt liv – och de ser snabbt när utbetalt bistånd inte leder till att fattiga människor får det bättre.

Våra lokala partner lever kort sagt i de omständigheter som biståndets belackare menar att vi borde undvika att jobba i. Vår utgångspunkt är en annan. Den fråga vi tycker man borde ställa sig är hur vi kan stärka människorna i just sådana stater så att de förmår att på demokratisk väg göra upp med, och göra sig av med maktfullkomliga och korrupta ledare. När biståndet går från att vara stöd till direkta projekt, till att hamna direkt i de fattiga ländernas egen budget, vill det till att det finns ett alert och aktivt samhälle med organisationer och personer, som protesterar om pengarna används fel eller på ett ineffektivt sätt.

Därför berättar vi i det här numret om organisationer i syd som på olika sätt arbetar för att myndigheter som förvaltar bistånds-

pengar i mottagarländerna ska hålla sina löften om förbättringar för de fattiga. Besinati Mpepo, som leder den zambiska organisationen Civila samhället för fattigdomsbekämpning, jobbar för att de fattigas behov ska ha högsta prioritet när Zambias politiker beslutar om sin budget.

Det är ett hårt och svårt arbete, berättar hon. Men de jobbar på för att utveckla organisationen och hinna med att täcka alla de svåra och viktiga områden som måste granskas för att följa upp att politikerna håller sina löften.

På samma sätt har vi i Sverige ett ansvar att följa hur biståndet redovisas i våra länder – givarländerna. Hur bra är vår effektivitet? Leder våra regeringars sätt att fördela och prioritera biståndet till att minska fattigdomen i världen? Läs om nätverket Reality of Aid som granskar hur biståndet förmedlas. Den senaste rapporten visar att ökat bistånd inte behöver betyda mer pengar till fattigdomsbekämpning. Nu är det kriget mot terrorismen som styr biståndsflödet. Hur effektiv är den prioriteringen i arbetet för att minska fattigdomen?

Sist men inte minst! Det finns exempel på att utvecklingen går åt rätt håll. Fler barn går i skola, som är ett av de åtta millenniemål FN formulerat. Fler kvinnor som föder barn gör det i närvaro av utbildad personal, ett annat av millenniemålen. Men det är ingen tvekan om att det återstår mycket att göra innan målet om ett värdigt liv för alla är uppnått. Det vi måste fråga oss är vilka som med vårt stöd kan granska att biståndet kommer fram och går till rätt saker. Vore inte det effektivt?

ERIKA BERGMAN VIK. REDAKTÖR

Innehåll

Elever målade sin drömskola.....	3	De kämpar för tillgång till vatten	14
De fattiga i fokus när budgeten granskas	6	Tror jag	17
Gästkrönika	11	Samordnat bistånd efter tsunamin.....	18
Reality of Aid granskar givare.....	12	Nyheter och notiser	20
Framsteg och bakslag för biståndet.....	13	Insamlingssidor.....	22

Information och nyheter från **diakonia** Redaktör Erika Bergman • Ansvarig utgivare Bo Forsberg • Adress Starrbäcksgatan 11, 172 99 Sundbyberg
Plusgiro 90 33 04-4 (för gåvor) • 40 33 04-9 (för material) • Telefon 08-453 69 00 • Telefax 08-453 69 29 • E-post diakonia@diakonia.se • Hemsida www.diakonia.se
Diakonia är en kristen biståndsorganisation som tillsammans med lokala partner arbetar för en varaktig förändring för de mest utsatta människorna i världen.
Tryck Sörmlands Grafiska, på miljövänligt papper • Form Unna Design • Dela med utkommer under 2007 med fyra nummer och distribueras till Diakonias understödjare • Dela med publiceras med ekonomiskt stöd från Sida, som dock inte har medverkat vid utformningen av materialet. • ISSN-nr: 0281-4404 • Första sidan: Besinati Mpepo leder organisationen Civila samhället för fattigdomsbekämpning i Zambia. Foto: Petter Bolme, Global Reporting.

Drömskolan har lärare, skolsalar och toaletter

FOTO: UNICEF

Bra bistånd innebär att mottagaren själv får formulera sina behov. FN:s barnfond Unicef gav skolbarn i Moçambique chansen att måla hur de ville att en riktigt bra skola ska vara.

Hundratals skolbarn i Ponta do Ouro i södra Moçambique deltog med sina lärare och under ledning av konstnären Naguib. En hel dag ägnade de sig åt frågan om bra utbildning, tillgång till skolmaterial, utbildade lärare och respekt för barns rättigheter och åsikter.

Konstnären Naguib kunde med ekonomiskt stöd från Unicef förra året göra en endagsworkshop för skolbarnen i Ponto do Ouro, Moçambique. För många av barnen var det första gången de fick möjlighet att använda målarfärg och konst som ett sätt att uttrycka sina åsikter.

Skolbarnens bilder visar att en bra skola handlar om att skolan måste ses som en så viktig plats att den är värd att satsa resurser på. Arbetet för att återuppbygga en söndertrasad utbildningssektor har börjat. Men än återstår mycket att göra och investera för att Moçambiques barn ska få den utbildning de har rätt till.

Moçambique har sjuårig grundskola. Men många av eleverna slutar inte sin skolgång, för att utbildningskvaliteten är så låg. Nästan 60 procent av pojkarna avslutade skolan i förtid. För flickorna var siffran ännu högre – mer än 70 procent lämnade skolan innan sjunde klass.

Färre flickor än pojkar går i skolan i Moçambique. Deras utbildning värderas inte alltid som lika viktig som pojkarnas, och föräldrarna håller dem hemma för att få hjälp i hushållet. En annan orsak är att flickor riskerar att utsättas för sexuella övergrepp på väg till eller i skolan.

Mer än 50 procent av Moçambiques befolkning är under 16 år, vilket innebär att behovet av satsningar på utbildningssektorn är stor. Moçambique prioriterar utbildning i sin statsbudget, och använder resurser som frigjorts genom skuldavskrivningar för att satsa på att utveckla utbildningssektorn. Men landet har svårt att hinna med att utbilda lärare i tillräckligt snabb takt, att bygga skolbyggnader och sköta underhållet av de skolor som finns.

Skolorna behöver mer resurser

Moçambique har tagit ett jättekälv från att 1997 ha 1,7 miljoner barn i lågstadiet till 3,8 miljoner barn 2006. Men den låga kvaliteten på utbildning gör att många elever inte slutar sin skolgång. För få lärare, för dålig undervisning och brist på skollokaler är ett stort problem.

På lågstadienivå får i genomsnitt 74 elever dela på en lärare, och endast 58 procent av lärarna har adekvat lärarutbildning, rapporterar Unicef.

Även om Moçambique gjort stora framsteg i arbetet för att få fler barn i skolan, är det många av de fattigaste barnen som aldrig börjar i skolan eller som slutar i förtid. I de allra fattigaste familjerna går endast 39 procent av flickorna i skolan. För pojkar är samma siffra 52 procent. Familjerna behöver barnens hjälp i hemmet, det egna jordbruket eller den extra inkomst barnen kan bidra genom ett eventuellt arbete.

Moçambique lever fortfarande med sviterna efter inbördeskriget som rasade mellan 1975 och 1994. I det kriget förstördes 50 procent av skolbyggnaderna. Efter fredsavtalet har landet brottats med stor fattigdom och hårda krav från Världsbanken och Internationella Valutafonden för att få del av internationellt bistånd och skuldavskrivningar. Idag bidrar Världsbanken med stöd till utbildningsbudgeten, men tidigare har de hårda kraven på minskade offentliga utgifter inneburit att återuppbyggnaden av viktig service till befolkningen som utbildning och hälso- och sjukvård blivit lidande.

Unga zambiska män gräver en brunn åt Dickson Mvula, som är småbonde. Med brunnsvatten kan han odla grönsaker året runt. Han är just en sådan person som organisationen Civila samhället för fattigdomsbekämpning vill att regeringen ska fokusera mer på i sin politik för ekonomisk utveckling.

– Innan vi började odla grönsaker var vi fattiga och hungriga nästan jämt. Men nu har vi till och med råd att dricka te, köpa tvål och andra basvaror, berättar Dickson Mvula.

De fattiga i fokus när budgeten granskas

Det handlar om kontakter, kunskap och idogt arbete för att få information. Besinati Mpepo, i den zambiska organisationen Civila samhället för fattigdomsbekämpning, jobbar för bättre kontroll av hur Zambias regering använder resurserna. Målet är att de fattigas behov ska ha högsta prioritet när budgeten planeras och fördelas.

TEXT OCH FOTO: PETTER BOLME
GLOBAL REPORTING

Sosten Mwansa är 47 år och har sju barn. Tre av barnen är vuxna och klarar sig själva. De andra försörjer Sosten Mwansa på de 350 kronor han tjänar i månaden som trädgårdsmästare i ett vackert inmurat bostadsområde i ett av de exklusivaste bostadsområdena i Zambia.

Det är svårt att förstå hur familjen Mwansa klarar sig på den inkomsten. Den är inte ens hälften av vad en familj av hans storlek behöver för att köpa de nödvändigaste basvarorna.

Tidigare betalade Sosten 15 kronor i inkomstskatt per månad. Men sedan april 2007 behöver han inte längre det. 15 kronor är en liten summa, men den räcker nästan till en halv säck majsmjöl som används för att tillaga nshima, en kraftig majsgröt familjen Mwansa drygar ut med grönsaker som odlats i familjens egen trädgård.

Bakom kampanjen, som ägde rum hösten 2006, för en höjning av lägstanivån för inkomstskatt låg en av Diakonias samarbetsorganisationer i Zambia, Civila samhället för fattigdomsbekämpning (Civil Society for Poverty Reduction, CSPR) Kampanjen bedrevs via samtal med parlamentsledamöter, tjänstemän på finansdepartementet och andra personer. I november höll organisationen möten med pressen vilket resulterade i tidningsartiklar i de största tidningarna samt att frågan uppmärksammades i privatradiostationer.

– Jag är övertygad om att regeringens politik inte hade haft lika många åtgärder för de fattigaste om det inte hade varit för vårt arbete, säger Besinati Mpepo, chef för CSPR.

Hon är 32 år, hälsoekonom, och har arbetat för CSPR sedan hon avslutade sina magisterstudier. För att förändra politiken så att den också fokuserar på att förbättra livet för de allra fattigaste krävs målmedvetenhet, fokusering och en stark vilja. Det har Besinati Mpepo.

TAR UPP DE FATTIGAS FRÅGOR

Det kommer väl till pass i CSPR. Som nätverksorganisation, samlar CSPR mer än 140 medlemsorganisationer. I sju år har organisationen arbetat både med att påverka innehållet i politiken och att granska myndigheternas verksamhet. I början fokuserade organisationen sitt arbete utslutande på att påverka regeringens strategier för att minska fattigdomen, vilka ingick som en del av skuldavskrivningsprogrammet för Internationella Valutafonden IMF och Världsbanken. Sedan skuldavskrivningar 2005, då Zambia fick nästan hela sin statsskuld på nio miljarder dollar avskriven, arbetar CSPR nu med att påverka den politik som de zambiska ministrarna formulerar i de framtidsvisioner, femårsplaner och årsbudgetar som regeringen tar fram.

Trädgårdsmästaren Sosten Mwansa ska försörja sig och sin familj på motsvarande 350 kronor i månaden. Det är svårt att få inkomsten att räcka ens till de mest basala behoven. Genom kampanjen för en höjning av lägstanivån för inkomstskatt får han behålla de 15 kronor han tidigare skulle betalat i skatt.

Att förändra politiken är ett långsamt arbete och det krävs tålamod och hårt arbete. Idag ses CSPR som en av de mest respekterade organisationerna i Zambia som specialiserat sig på just den ekonomiska politiken. De samarbetar också med många andra enskilda organisationer både utomlands och i Zambia.

– Civila samhällets styrka är att vi kan föra fram frågor som ligger närmast de fattigaste i Zambia, som hälsa, utbildning, vatten och sanitet. Och när det kommer till tillväxtområden för vår ekonomi lägger vi mest vikt på småskaligt jordbruk och mindre gruvor, säger Besinati Mpepo.

Den zambiska regeringen har nyligen lagt fram en femårsplan som har syftet att göra Zambia till ett medelinkomstland till år 2030. Det är en lång väg att gå för att nå dit. I dag räknas Zambia till de tio fattigaste länderna i världen. Enligt Världsbankens rapport 2006 lever 64 procent av befolkningen på mindre än en dollar om dagen – som är FN:s måttstock på extrem fattigdom. Nio av tio zambier har inte heller två dollar om dagen, vilket är gränsen för fattigdom.

Den zambiska regeringen säger sig vilja öka välfärden. Men för Besinati Mpepo och CSPR är det viktigt att politikerna inte glömmer bort att det viktigaste är att utrota fattigdomen.

– Man kan ha mycket rikedom i ett land samtidigt med utbredd fattigdom. Regeringen tittar mer på tillväxt i BNP per capita. Vi anser att vi inte kan utvecklas utan att först ha en rimlig hälsovård och utbildning, säger hon.

Innan regeringen skulle lägga fram sin femårsplan kallade Besinati Mpepo och CSPR till ett möte med medlemsorganisationerna i nätverket för att diskutera hur de skulle vilja att planen utformades. Genom kontakter på finansdepartementet lyckades de få tag på förarbetet till femårsplanen. Så när de väl kallades till det officiella rådgivande mötet, tillsammans med näringslivet, fackföreningar, givare och andra organisationer så hade CSPR en formulerad strategi och en egen femårsplan att lägga fram.

Genom effektiv lobbyverksamhet har CSPR lyckats påverka budgeten och femårsplanerna. Det andra arbetet, som handlar om att följa upp

Mary Katepa Bwalya undersöker sexåriga Brandon på Pediatriska kliniken vid Universitetssjukhuset i Lusaka, Zambia. Bristerna på mediciner och annan nödvändig utrustning gör arbetet svårt för personalen. Under tre månader 2006, fanns inte ens de mest nödvändiga medicinerna på sjukhus och sjukstugor.

hur myndigheterna använder resurser, är tidsödande och mer komplicerat. Handlingar är inte offentliga. Informella kontakter, vänner och bekanta inom departement är en förutsättning för att få tag på dokument.

UTVÄRDERAR SITT EGET ARBETE

Ett problem i Zambia är att de olika ministerierna ofta får mindre resurser än vad de utlovats i budgeten. Ministerierna har dessutom själv rätt att ändra anslagen under året. Slutligen är det ministeriet själv som utvärdera sitt eget arbete, vilket gör en oberoende granskning svår. CSPR hinner omöjligen följa upp alla områden själv utan koordinerar arbetet som de olika medlemsorganisationerna bedriver för att följa upp departementens arbete. Men mer behövs.

– Det kommer att ta tid innan vi på riktigt kan följa upp hur myndigheterna använder våra resurser. Vi har inte tillräckligt med kapacitet idag, konstaterar Besni Mpepo.

Det har gjorts vissa framsteg. Regeringens departement håller regelbundna möten dit organisationer från det civila samhället, givare och andra intressegrupper är inbjudna. Där presenterar departementen det löpande arbetet och tar emot synpunkter. Men dessa möten är en relativt ny företeelse.

CSPR:s arbete är som sagt inte lätt och myndigheterna kan ibland göra misstag som enskilda organisationer inte får kännedom om förrän det är för sent att uppmärksamma problemen. Ett exempel är hälsovården. År 2006 hoppades alla att det skulle bli mycket bättre i Zambia. Året innan hade nästan hela utlandsskulden skrivits av. Och samtidigt ökade biståndet. Men för den zambiska sjukvården blev det ett förlorat år. Det var brist på allt inom sjukvården – det saknades mediciner, operationshandskar och sterila instrument på sjukvårdsklinikerna runtom i landet.

En av anledningarna till krisen var att givarländer förändrat sättet att förmedla biståndet, till att ge direkt till finansdepartementet via så kallat direkt budgetstöd, istället för som tidigare till

Besinati Mpepo, chef för CSPR.

Följer upp om biståndet är effektivt

Budgetgranskning (Budget Monitoring) är ett begrepp som används inom biståndet för att beskriva hur man följer upp och granskar hur ekonomiska medel, som bistånd, används i offentlig verksamhet.

Målet är dels att granska att pengarna används på ett effektivt sätt, dels att följa upp om resurserna används på ett sätt som verkligen bidrar till att förbättra livet för de fattiga. Det vill säga, mäta kvaliteten i den verksamhet som kommuner, regioner och stater bedriver, så att de bidrar till att uppfylla målet att minska fattigdomen.

Det handlar också om att organisationerna arbetar för att försöka påverka planeringsprocesser så att de planer och prioriteringar som beslutsfattare gör i syd verkligen har fattigdomsbekämpning som fokus.

Diakonia har flera partner i syd som arbetar med just budgetgranskning. Det är ett sätt att bidra till att biståndet används på ett effektivt sätt. Organisationer som arbetar med budgetgranskning lyfter också frågan om delaktighet och demokrati, eftersom en ambition är att fattiga människor i större utsträckning ska få inflytande i frågan om vilken slags politik det egna landet behöver.

hälsosystem. Hälsoministeriet liksom alla andra ministerier skulle sedan förhandla med Finansministeriet om fördelningen av resurserna i den allmänna budgeten. Hos Hälsoministeriet fungerade det inte, och effekten blev att sjukvårdsinstitutioner i Zambia drabbades av mer än 40 procent minskade anslag.

Ett halvår efter den värsta krisen i sjukvården, som utlöstes av bristen på läkemedel och medicinsk utrustning, sitter CSPR:s handläggare Tommy Mateo tillsammans med 150 andra personer i en kongress i Zambias huvudstad Lusaka och lyssnar på Hälsoministeriets statssekreterare.

Mötet är ett av de regelbundna möten som organisationer från det civila samhället, givare och andra intressegrupper deltar i. Här kan de som driver hälsofrågor, möta myndigheten och ta upp sina frågor direkt med ministeriet.

Tommy Mateo fick inbjudan till mötet och en lunt på mer än 500 sidor dagen innan. Hälsofrågor är inte hans specialitet, och eftersom inbjudan kom med kort varsel har CSPR inte haft möjlighet att gå in i detalj på frågorna.

– Det är så här regeringen gör. De skickar medvetet ut inbjudningar och handlingar högst ett par dagar före ett möte för att vi inte ska kunna förbereda oss, säger han.

NOLLTOLERANS MOT KORRUPTION

Mötet om hälsovården visar tydligt att det är givarländernas representanter och inte organisationer som representerar civila samhället i Zambia, som regeringen prioriterar när de ska redovisa sitt arbete.

– De som borde vara viktigast och komma först är vi zambier. Som medborgare är vi lika måna som givarna om att regeringen genomför en god samhällsstyrning, vi har också nolltolerans mot

korruption och är lika måna som givarna om att de använder våra resurser på ett korrekt sätt, säger Besinati Mpepo.

God samhällsstyrning, minskad korruption och korrekt utnyttjande av medel, är paradfrågor för givarländerna, som vill försäkra sig om att biståndspengar inte används på ett felaktigt sätt. Den ambitionen delas av organisationer som CSPR.

Men det är svårt för enskilda organisationer i Zambia att vara för kritiska mot regeringen. Om CSPR vill hålla ett möte med sina medlemsorganisationer måste de först söka tillstånd hos polisen. Annars kan de förlora sin registrering som enskild organisation och måste upphöra med sitt arbete – ett effektivt sätt att tysta de som granskar hur biståndspengarna används. Dessutom är varje organisation i Zambia begränsad till att syssla med det som de uttryckligen fått tillstånd för, vilket sällan är politik. Men den som bestämmer vad som är politik är regeringen.

– Lagstiftningen som reglerar enskilda organisationer är verkligen något som givarna borde försöka trycka på mer, anser Besinati Mpepo.

Att organisationer hamnar under tryck från regeringen påverkar även trädgårdsmästaren Sosten Mwansa. Hans arbetsdag är över och han kan bege sig hemåt. Där väntar hans dotter som lider av astma. Hon mår bättre nu, men förra veckan var hon så illa där att familjen tog henne till den allmänna kliniken. Medicinen de fick där fungerade inte. Så Sosten Mwansa fick ta av sin lön för att bekosta ett läkarbesök hos en privatklinik. Det kostade honom 175 kronor. Det var det värt – dottern blev bättre. Frågan är hur organisationer som CSPR på bästa sätt ska kunna fortsätta sitt arbete för att zambier som han inte ska behöva spendera halva månadslönen på ett privatläkarbesök för att få fungerande sjukvård.

Diakonia i Zambia

Diakonia etablerade sig i Zambia i början av 2000-talet för att stärka de processer för social och ekonomisk rättvisa som pågår i södra Afrika.

En av de organisationer Diakonia samarbetar med är nätverket Civil Society for Poverty Reduction, vars övergripande mål är att öka civila samhällets inflytande i hur Zambia formar och genomdriver arbetet för att minska fattigdomen i landet. Det sker genom påverkansarbete på olika sätt, och genom budgetgranskning.

Har du träffat någon som är positiv till ineffektivt bistånd? Förmodligen inte. Men du har säkert träffat folk som anser att nuvarande bistånd är ineffektivt och vet precis hur ett effektivt bistånd ser ut. Betrakta varje person som påstår sig ha Lösningen på fattigdomsproblemet med stor skepsis. Det finns inga en-faktors-lösningar. Varje samarbetsland och varje verksamhet har sina förutsättningar.

Var lika misstänksam mot den som påstår att biståndet kan styras utifrån. På kort sikt kan det vara möjligt, men det är sällsynt att långsiktig utveckling skapas utan att de som ska dra nytta av verksamheten själva är engagerade. Verksamhet där båda parter drar åt samma håll fungerar bättre, än när de är oense och den resursstarke talar om för den utan resurser vad

och mänskliga rättigheter att komma i kläm.

I svenskt bistånd är det snarare signaler om ökad användning av biståndsbudgeten för utgifter inom andra politikområden, som oroar. Det vore trist om resultatet av en samordnad Politik för Global Utveckling blir att utrymmet för att bekämpa fattigdomen minskar för att avlasta till exempel försvarsbudgeten.

För den del av biståndet som faktiskt är inriktad på fattigdomsbekämpning finns en ofta citerad paradox: "Biståndet behövs bäst där förutsättningarna att lyckas är som sämst." När jag skriver detta pågår ett intensivt arbete i regeringskansliet med att koncentrera biståndet till färre samarbetsländer, just för att förbättra effektiviteten. Detta har länge behövts och riktlinjerna för det arbetet innehåller

Inga patentlösningar för biståndet

som måste göras för att få del av resurserna.

Det är naturligt att mäta effektiviteten i det svenska biståndet mot det övergripande målet i den Politik för Global Utveckling som riksdagen lade fast 2003: "att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor".

Den formuleringen visar tydligt att vägarna att uppnå målet är många och att det inte är biståndet utan de fattiga människorna som är subjekt. Det är de som ska agera. Den visar också att biståndet kan ge direkta resultat i form av en skola, en sjukvårdsklinik eller en väg, eller indirekt i form av bättre fungerande lagstiftning eller ökad ekonomisk tillväxt.

Tyvärr används en del av det internationella biståndet inte för fattigdomsbekämpning utan ges av militärstrategiska eller handelspolitiska motiv. Ett oroväckande tecken är att fördelningen av det internationella biståndet i ökad utsträckning styrs av på vilken sida i kriget mot terror länderna befinner sig. Liksom under kalla kriget riskerar då fattigdomsminskning

åtskilliga rimliga principer. De påpekar också korrekt att "beslut om vilka länder det svenska biståndet skall koncentreras till är i slutändan politiskt", och att hänsyn till svenska intressen och komparativa fördelar ska tas. Jag undrar vilket utrymme paradoxen om att "biståndet behövs bäst där det har sämst förutsättningar" får i sammanhanget. Den danske professorn i utvecklingsekonomi, Finn Tarp, har i en artikel nyligen definierat tre nyckelområden för ökad kvalitet på biståndet:

- att förstå hur resurser bäst slussas till de fattiga i länder där regeringen inte vill eller kan arbeta för att deras situation ska förbättras.
- att se till att det bistånd som går till regeringarna i samarbetsländerna inte underminerar ansvarigheten i förhållande till de egna medborgarna.
- att i varje land hitta rätt balans mellan bistånd till regeringen/staten i samarbetslandet och det som går till det civila samhället och den privata sektorn.

Kloka ord från vårt södra grannland.

Rika länders egenintresse påverkar biståndet

Hur bidrar biståndet till att fattiga människors liv förbättras? Det är huvudfrågan när nätverket Reality of Aid granskar flödet av bistånd och hur det förmedlas. Den senaste rapporten visar att ökade resurser inte behöver betyda mer pengar till fattigdomsbekämpning. Nu är det kriget mot terrorismen som styr biståndsfördelningen.

Om du börjar granska biståndet i världen kommer du att bli förvånad – det är otroligt att det pratas så mycket om millenniemålen när så lite pengar går till att de ska förverkligas, säger Antonio Tujan JR, ordförande i nätverket Reality of Aid, som samlar organisationer från hela världen.

Rapporten Reality of Aid publiceras vartannat år. Den senaste rapporten som släpptes i slutet av 2006 slår fast att biståndet från de rikaste länderna i världen – OECD-länderna – ökade med cirka 130 miljarder kronor mellan åren 2000 och 2003. 30 procent av det beloppet gick till länder som USA anser vara viktiga i kriget mot terrorismen, som Afghanistan och Pakistan. Ytterligare 50 miljarder kronor användes för skuldavskrivningar av fattiga länders skulder till de rika länderna. De skuldavskrivningarna dominerades av så kallade exportkrediter, skulder som har uppstått för att främja svensk export.

32 procent, det vill säga 42 miljarder av det ökade biståndet kunde användas till annat – som satsningar för att uppfylla millenniemålen.

– Ökningen av biståndet går idag till Irak, Afghanistan och till skuldavskrivningar. Faktum är

att biståndet till Afrika i stort sett stått kvar på samma nivå de senaste åren, konstaterar Antonio Tujan.

MOTTAGARNAS PERSPEKTIV

Nätverket Reality of Aid vill genom sina återkommande rapporter lyfta frågan om biståndets kvalitet – ur mottagarnas synvinkel. Den genomgående kritiken som Reality of Aid formulerar är att givarländerna låter sina egna privata intressen väga tyngre än ambitionen att biståndet ska minska fattigdomen i världen. Och det påverkar biståndets kvalitet så att det helt enkelt ger sämre resultat.

Det sker genom så kallat bundet bistånd – det vill säga att givarlandet förmedlar biståndet mot ett löfte från mottagarlandet att man anlitar tjänster och köper varor från givarlandet för att genomföra projektet. På så sätt kan mottagarlandet inte välja att använda det material eller anlita den expert som kostar minst, eller göra en lokal upphandling som skulle gynna den lokala ekonomin.

Det handlar om konditionalitet – att bistånd förmedlas under villkor att mottagarlandet lovar att minska sina offentliga utgifter och privatisera till exempel telekom- och elsektorn, och införa handelsliberaliseringar som öppnar landets marknader för utländska produkter som givarländerna vill sälja.

Och det handlar om säkerhetspolitik – att bistånd först och främst har som mål att främja givarlandets egen säkerhet och inflytande i världen och därmed går till de länder där man har störst säkerhetsintresse.

Reality of Aids ordförande Antonio Tujan.

– Jag tror inte det finns ett land som inte fört in säkerhetspolitik i sitt bistånd och låter det influera vart man väljer att ge sitt bistånd. Omfattningen varierar förstås, men det är bara en fråga om gradskillnader, säger Antonio Tujan.

INGA JÄMLIKA RELATIONER

En annan genomgående kritik från Reality of Aid är att sättet att förmedla biståndet inte ger mottagarländerna något att säga till om. Att binda biståndet till motköp från givarlandet eller att ställa krav på en viss ekonomisk politik är inte direkt jämlikt och demokratiskt, påpekar Antonio Tujan.

– Vad händer med demokratin och fattiga människors deltagande när man mer eller mindre tvingar ett land att genomföra privatiseringar mot det egna folkets vilja, säger han.

TEXT OCH FOTO: ERIKA BERGMAN

Vilka länder får mest bistånd?

I den internationella tio-i-topp-tabellen för biståndsmottagare slår ländernas storlek igenom, vilket inte är så konstigt. Att Irak och Afghanistan toppar listan visar också att biståndet är ett instrument i givarländernas säkerhetspolitik. Det svenska stödet till Afghanistan handlar mer om katastrof- och återuppbyggnadsbistånd, men är också en del av den internationella säkerhetspolitiken.

Källa: Global Monitoring Report 2007, Världsbanken

Framsteg och bakslag i arbetet för att minska fattigdomen

Biståndet från rika länder till fattiga länder för att minska fattigdomen i världen vittnar både om framgångar och bakslag. Biståndsexperten Bertil Odén ger sin bild av biståndet idag, och vilka risker det står inför.

Millenniemålen står i fokus när världen ska bedöma hur framgångsrikt biståndet har varit de senaste åren. När millenniemålen som fokuserar på att halvera andelen människor som lever i fattigdom, lanserades av FN år 2000, var tanken att de skulle gälla som mål för hela världen. Men när man idag gör jämförelser riktar man i hög grad in sig på vilka framsteg som görs i enskilda länder. Utgångspunkten är FN:s statistik 1990, och målen ska vara uppfyllda senast 2015.

En av de ljusaste utsikterna gäller målet att alla barn ska kunna gå i grundskola år 2015, och att andelen flickor och pojkar ska vara densamma i primär- och sekundärskolan. I till exempel Moçambique har andelen barn som gått ut grundskolan mer än fördubblats mellan år 2000 och år 2005, till den fortfarande låga nivån 42 procent. I Kambodja har andelen också fördubblats till nivån 92 procent. I länder som Benin, Rwanda, Niger, Guinea och Madagaskar har antalet barn i skolan ökat med mer än tio procent per år. Nio av de tio snabbaste ökningarna har skett i afrikanska länder.

Målet att öka andelen barnfödslar där utbildad medicinsk personal är närvarande (ett sätt att minska risken för mödradödlighet i samband med

födande) är inom räckhåll i många länder. Stora framsteg har gjorts i Nicaragua, Indonesien, Indien, Namibia, Benin och Vietnam. Framsteg har också gjorts när det gäller vaccinerings mot mässlingen, brosmediciner mot aids, distribution av myggnät och för att minska spridningen av malaria.

När det gäller hur stor andel av befolkningen som har tillgång till rimligt rent vatten har stora förbättringar skett ibland annat Malawi, Namibia, Burkina Faso, Ecuador, Vietnam och Ghana.

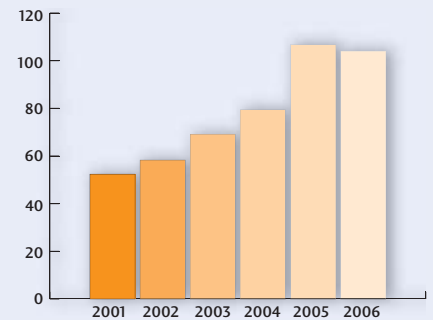
Men det finns också bakslag. När det gäller millenniemålen att minska barnadödligheten, halvera andelen människor som befinner sig i extrem fattigdom och att förbättra barnnutrititionen återstår mycket arbete. Världsbanken bedömer att bara 32 av 147 utvecklingsländer kommer att kunna göra så stora framsteg att de kan uppnå målet att barnadödligheten ska ha minskat med två tredjedelar till 2015. Samtidigt finns det ljusglimtar. Bland de länder som mer än halverat barnadödligheten mellan 1990 och 2005 finns Östtimor, Vietnam, Bhutan, Mongoliet och Laos.

Den höga prestige som kommit att präglade millenniemålen har inneburit en stark press på FN:s utvecklingsprogram UNDP och länderna att få fram statistik. Ett problem som det dock talats ganska tyst om är att statistiska uppgifter ofta saknas, eller i många fall är mycket otillförlitliga. Hälften av länderna saknar de statistiska uppgifter som behövs för att kunna mäta om målet att halvera fattigdomen uppnås.

TEXT: BERTIL ODÉN

OECD-ländernas samlade bistånd i miljarder USD-dollar 2001 till 2006.

Källa: OECD/DAC information, april 2007

Ökat bistånd – men svårt att hålla löften

Det totala biståndet från de rika länderna, OECD-länderna, har ökat med 46 procent mellan år 2001 och 2006, mätt i dollar. Den vanligaste statistiken ger intryck av att det skett en ännu mycket snabbare ökning eftersom man inte tar hänsyn till att dollarn har sjunkit i värde. Den största ökningen skedde mellan 2004 och 2005 – och bestod nästan helt av att de rika länderna gjorde mycket stora skuldavskrivningar till två länder, Irak och Nigeria. Om vi räknar bort skuldavskrivningarna låg biståndet de två senaste åren kvar på ungefär samma nivå som 2004.

Att skriva av de fattiga ländernas skulder kan innebära mer resurser till undervisning, hälsovård och infrastruktur. Men eftersom de rika länderna har valt att låta biståndsbudgeten finansiera skuldavskrivningarna, blir det svårt att i framtiden få en rättvisande bild av om biståndet ökar eller minskar. OECD-länderna har inte lika stora skulder kvar att eftersänka de fattiga länderna, och redan nu spår OECD:s biståndsorgan DAC att det totala biståndet kommer att minska under 2007 jämfört med 2006. För att de rika länderna ska kunna leva upp till sitt löfte om att biståndet ska öka med 50 miljarder dollar (cirka 350 miljarder svenska kronor) betyder det att de rika länderna måste göra stora öningar i reda pengar. Det gäller framför allt om de ska klara av att infria löftet till länderna i Afrika söder om Sahara om att fördubbla biståndet till Afrika till 2010, som G8-länderna gav i juli 2005. Den stora frågan nu är om de kommer att prioritera det löftet.

Ökat bistånd till Mellanöstern

Andelen av biståndet i världen till Afrika söder om Sahara sjönk från mitten av 1990-talet fram till 2000. Efter det har biståndet till södra Afrika ökat igen, så att andelen idag är något högre än för tio år sedan.

Biståndet till Öst- och Sydostasien, där den ekonomiska tillväxten har varit mycket snabb det senaste årtiondet, har minskat.

Samtidigt har biståndet till Mellanöstern ökat kraftigt, vilket förklaras av krigen i Afghanistan och Irak och situationen i Israel/Palestina och Libanon.

Fler aktörer i ett förändrat biståndslandskap

Nya givarländer har tillkommit de senaste åren. Även om de rika OECD-länderna fortfarande står för den dominerande delen av biståndsmedlen har deras andel minskat.

Världsbankens och Internationella Valutafondens position har minskat i betydelse för att flera medelinkomstländer betalat tillbaka sina lån. Stora och snabbväxande ekonomier som Kina, Indien och Brasilien och olika grupper av länder från det som tidigare kallades tredje världen kräver att få större inflytande i Världsbanken och IMF.

Umberto Rogel från konsumenträttsorganisationen CDC är på besök i stadsdelen San Antonio Abad, i San Salvador. Organisationen stöttar invånarna med juridisk expertis, utbildningar och tips om strategier för att påverka bolag och myndigheter.

Medvetna konsumenter kämpar för el och vatten

Stadsdelen San Antonio Abad ligger ovanpå en bred flod. Trots det saknar invånarna tillräckligt med vatten. Därför har de slutit sig samman i en konsumenträttsorganisation. Vattenbristen är fortfarande svår – men det gemensamma arbetet har lett till många förbättringar i området.

TEXT OCH FOTO: JENS AHLBERG

I en kyrkolokal väntar ett 20-tal organiserade kvinnor och män, från konsumenträttsorganisationen, Comité de Defensa de los Consumidores (CDC) basgrupp i stadsdelen San Antonio Abad, San Salvador. I den anrika kyrkans församlingslokal "El despartar", eller "Uppvaknandet", blickar fem unga martyrer från El Salvadors inbördeskrig ned från väggarna, en präst och fyra ungdomar mördades av militären utanför lokalen 1989.

Under stadsdelen flyter en bred flod – och ändå tryter vattnet i området. Därför bedriver konsumenträttsorganisationen CDC, som Diakonia samarbetar med, sedan fyra år ett organisationsarbete kring vatten- och elförsörjningen i den fattiga stadsdelen San Antonio Abad.

En stor del av de mer än 100 000 invånarna har stora problem med vatten- och elförsörjning och får dryga, felaktiga räkningar som vattendistributionsbolaget ANDA och elbolaget CAESS skickar ut.

Adela Santa Cruz de Ruano, som bor i stadsdelen och arbetar i CDC:s basgruppsorganisation för konsumenträttigheter (CODECON), har bott i området sedan 1970-talet. Då fanns varken vatten eller bra vägar.

– Tidigare köpte man vatten längre ned i stadsdelen, sedan började jag distribuera vatten med hjälp av en pickup. Senare försökte vi utan fram-

gångpressa kommunen och vattenbolaget att sätta upp ett vattendistributionsnät, berättar hon.

Först 1989 kom det vatten i en huvudledning tack vare bysamfälligheten Monseñor Romeros krav.

– Då beslöt vi oss att dra egna vattenledningar från huvudledningen in till våra hem. Det slutade med att vi fick en stor straffavgift från vattendistributionsbolaget ANDA och vi var tvungna att gå ihop alla 13 stadsdelssektorer i San Antonio Abad för att köpa en tomt där ANDA kunde bygga en stor vattentank och vattendistributionen startade, berättar Adela Santa Cruz.

Detta skedde i början av 1990-talet. Problemen med att förse befolkningen med basservice som vattenförsörjning har fortsatt efter undertecknandet av fredsavtalet 1992, trots att många människor hoppades på snabba förändringar.

PRISET FÖR VATTEN STEG DRAMATISKT

Efter fredsavtalen inleddes en tid av direktiv om åtstramningar i ekonomin från bland annat Internationella Valutafonden IMF, den latinamerikanska utvecklingsbanken och Världsbanken. De statliga servicebolagen började sakta privatiseras, vilket ledde till att priserna för vatten och el steg. Enligt uppgifter från CDC har vattenpriserna ökat med 107 procent mellan 1997 och 2007, och landet

ligger kvar på sista plats över listan länder i Latinamerika vad gäller tillgång till dricksvatten. Minimilönen på cirka 1200 kronor räcker inte långt eftersom cirka 37 procent av lönen måste läggas på el, vatten och telefonavgifter. Minimikostnaden för en familjs utgifter inräknat baslivsmedel och alla andra kostnader låg i mars 2007 på runt 5 000 kronor.

Men trots de höga priserna för vattnet är det inte ovanligt att familjer enbart har tre-fyra timmars vattentillgång om dagen i stadsdelen San Antonio Abad, om de alls har någon. Ändå skickas dryga fakturor ut från företaget ANDA som ska distribuera vattnet.

Kvaliteten på el- och vattenförsörjningen i San Antonio Abad kombinerat med höga och felaktiga räkningar har lett till att stadsdelen sedan 2003 börjat organisera sig med hjälp av CDC för att lösa de lokala konkreta problemen. Den lokala församlingen hjälpte till med lokal och kontakter med drabbade i andra stadsdelar och kommuner. CDC stöttade med organisering, juridisk expertis, lagreformer, utbildningar, påverkansstrategier och nationell mobilisering av konsumentrörelsen.

Enbart i San Antonio Abad har CDC hjälpt 656 familjer mellan åren 2005–2007 att formulera deras överklaganden kring elfrågan. Ett stort pro-

blem var att familjerna hade en för smal elledning som drogs från huvudledningen till deras hus. Strömstyrkan och ojämnheten i elförsörjningen förstörde de elektriska apparaterna. Men det svåraste problemet var att stadsdelen var mörk. Det fanns inget ljus på gatorna, vilket ökade människors osäkerhet och kriminaliteten.

– Det var mycket osäkert här med överfall, stölder och våldtäkter. Nu märks en skillnad när vi har gatubelysning, det är inte lika osäkert längre, berättar Santiago Hernán Silva som är medlem i basorganisationen.

Det finns områden där situationen är sämre än i San Antonio Abad, konstaterar han.

– Vi har bättre förutsättningar tack vare att vi har en stark organisationskultur här, som involverar lokalborna i den lokala konsumentorganisationen och i stadsdelens olika ledningsgrupper, i kyrkan och idrottsaktiviteter. Genom att ungdomarna aktiverar sig i idrottsaktiviteter så skapas ett starkare kitt i stadsdelen och de undviker i större utsträckning gängen och våldet, förklarar han.

DREV FRAM KONSUMENTRÄTTSLAG

På grund av att den lokala konsumenträttsorganisationen drivit direkta förhandlingar med Elbolaget CAESS, San Salvadors kommun och myndigheten

Elförsörjningen är ett stort problem i stadsdelen San Antonio Abad. Det händer att lokalbefolkningen kopplar upp sig på huvudledningen som går genom området – ett så kallat spindelnät.

Adela Santa Cruz de Ruano har bott i San Antonio Abad sedan 1970-talet. Hon var en av de första som stod för distributionen av vatten till området – genom en pickup. Men nu är hon medlem i CDC:s basgruppsorganisation för konsumenträttigheter (CODECON), som arbetar för att myndigheter och bolag ska se till att området får en fungerande vattenförsörjning.

för el och telekommunikationer, SIGET, har förändringar skett.

Konsumenträttsorganisationen CDC:s roll som opinionsbildare och deras juridiska och tematiska expertis har varit en viktig allierad för den lokala organisationen i San Antonio Abad. CDC har exempelvis varit en av pådrivarna till ratificerandet av den nya konsumenträttslagen under 2005. Elbolaget CAESS har till och med finansierat utbyggnaden och renoveringen av elnätet, vilket de tidigare lämnade till lokalbefolkningen att själva bekosta.

Santiago Hernán Silva berättar att själva basorganisationen som han tillhör har sitt ursprung i den tidigare starka organisationskulturen sedan inbördeskriget i El Salvador.

– Organisationen i San Antonio Abad har blivit så stark att de nu även hjälper områden med rådgivning utanför deras stadsdel, förklarar han.

Flera gånger betonar männen och kvinnorna som samlats i kyrkolokalen, vikten av att just de har makten och ägarskapet i de lokala processerna. Det handlar om att anlägga ett rättighetsperspektiv, menar de.

Tidigare var det svårare för enskilda personer att få ett erkännande från bolagen och myndigheterna, men nu har gruppen vunnit legitimitet, bland annat genom stöd från CDC:s expertis och genomslag i medierna.

– Men det beror främst på att CDC inte själva leder de lokala förhandlingarna. Vi driver förhandlingarna själva och CDC kallas enbart in då vi inte kan nå några resultat eller öppningar med myndigheter och bolag. Vi arbetar med rättighetsperspektivet när vi har kapacitetsutbildningar med våra målgrupper. Vi försöker få människor medvetna om att de enligt konsumenträtts-

lagen har rätt att låta bli att betala hela räkningen om vatten- och elförsörjningen upphör under en viss tidsperiod, säger Henríque "Quique" Durán, koordinatör för CODECON.

STÄRKER SAMHÄLLET I STORT

Konsumenträttsgruppens ihärdiga arbete för att kanalisera krav och förslag till de lokala makt-havarna har samtidigt lett till att medlemmarna blivit stärkta på flera andra områden. Engagemanget och viljan att delta i samhället har ökat bland dem, liksom känslan av att det går att få till stånd förändringar. Det i sin tur har ökat självförtroendet och bidragit till att stärka framför allt kvinnorna, som nu är i majoritet bland de organiserade. Ungdomarna i området har dessutom engagerat sig i frågorna som konsumenträttsföreningen driver genom idrotts- och kulturaktiviteter, och bidrar med pjäser vid lokala evenemang och mobiliseringar.

Fortfarande återstår problemet med hur stadsdelen ska få tillräcklig tillgång till vatten att lösa.

– Det är ironiskt att San Antonio Abad är byggt ovanpå en bred flod. Tidigare hade vi mycket bättre tillgång till vatten för att det fanns en pump, men sedan många år tillbaka fungerar inte pumpen. Vattentanken på den tomt som stadsdelen gick ihop och köpte för att få tillgång till vatten i början av 90-talet distribuerar nu vatten till den rika stadsdelen Escalón och till San Ramón, säger Henríque Durán.

Men det finns ändå en skillnad mot förr. Medlemmarna i konsumentgruppen har sett att de tillsammans kan åstadkomma förändring. Den underjordiska floden fortsätter sin gång under San Antonio Abad, men idag ligger stadsdelens en gång mörklägda gator i ett nytt ljus.

Diakonia i El Salvador

Diakonias program i El Salvador fokuserar på lokal utveckling och demokratisering. Flera av Diakonias partner arbetar för att stärka medborgerligt deltagande i demokratiska processer på lokal nivå, och för att stärka kommuners demokrati och öppenhet.

Dessutom fokuserar arbetet på mänskliga, ekonomiska och sociala rättigheter och ökad jämställdhet. De organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter tar också upp frågor om rätten till vatten och rätten till ett ekonomiskt och socialt värdigt liv.

Konsumenträttsorganisationen Comité de Defensa de los Consumidores, CDC, arbetar för att stärka och utveckla organisationen kring olika slags konsumentfrågor, som vatten och elektricitet. Syftet är att stärka människors kunskap om vilka rättigheter de har, och att stärka deras förmåga att förhandla för att få igenom sina rättigheter.

TROR JAG

Jenny Doberts, pastor Immanuelskyrkan

Några händelser de senaste åren har satt djupa spår i mig. Min farmors begravning och mina barns dop. Inte så märkligt kan tyckas, men för mig var det oväntat. Farmors död var snarare en befrielse än en sorg – hon var färdig med livet. Hon gick inte till historien som en hjälte med stora tidningsrubriker. Men ändå, när jag satt där på begravningskaffet med alla dessa människor som fortfarande fanns kvar för att hedra en 95-årigs liv och död, insåg jag plötsligt något.

Hon, och alla vi som satt där, sätter avtryck i varandras liv bara för att vi ger av vår tid. Är närvarande. Jag kanske inte kan berätta några ståtliga eller imponerande berättelser om min

för sina medmänniskor. Ser den ingen annan ser. Ger möjligheter åt den som trodde sig vara uträknad. Människor som gör en insats för någon annan, i familjen, i folkrörelser, i organisationer, i kyrkor, på eget initiativ. Bland vänner, bland fiender.

Många av dessa tidsgivare tycker förmodligen inte att de gör något märkvärdigt. Kanske ser de att de gör en liten insats någon gång, men inte att det skulle förändra världen på något vis. Men förmodligen är det just de människorna som kommer stå där förvånade en dag och inte känna igen sig när Jesus berömmar dem för att de hjälpt honom. "Herre när såg vi dig hungrig och gav dig mat, eller törstig och

Den som ser, lyssnar och talar kan förändra världen

farmor. Men att hon så ofta blivit glad när hon sett mig och gett mig av sin tid har naturligtvis påverkat mig och min självbild.

Ungefär samma aha-upplevelse fick jag vid mina barns dop. Vi hade bjudit ihop ett antal goda vänner, en samling speciella men helt vanliga människor. En enkel fest, bara för glädjens skull. Inget världsförbättrande kan tyckas. Men när jag såg alla vännerna på en gång, insåg jag hur otroligt stort det är att det finns så många som vill mina barn väl. Hur mycket det kommer att påverka dem att så många ser dem och ibland ger av sin tid. Insikten förstärks förstås av den smärtsamma vetskapen att detta inte är någon självklarhet. Att det finns många barn som inte blir sedda av någon. Att det finns många som dör utan en enda själ som tar avsked.

Jag tänker på alla människor runt om vår värld som ger av sin tid och sitt engagemang

gav dig att dricka...?" De har gjort det som kändes självklart för dem. Ibland det som krävde stora uppoffringar utan löften om belöning. Men de har förändrat världen. För de har sett någon som behövde bli sedd.

Människor som varit med om att bli sedda, kan också våga tro på sig själva. Och tro att deras röst är värd att göras hörd. För att en demokrati ska fungera krävs mycket – infrastruktur, kunskap och information. Men avgörande för att få en fungerande demokrati är ändå att det finns människor som tror på sig själva, tror på sin rätt att tycka och tala. Därför är solidaritet, engagemang och omsorg också en insats för demokrati.

Demokrati kräver inte bara att många talar – utan också att många lyssnar. Och jag tror att ju fler som lyssnar och ju fler som talar – desto större är chansen att Guds röst blir uttalad och hörd.

Raderna av fiskebåtar med logotyper från olika organisationer breder ut sig i Galle i södra Sri Lanka. Här etablerade sig många biståndsorganisationer från hela världen för att hjälpa sri lankeserna med återuppbyggnaden efter tsunamin.

Yasath Gunawardanas familj överlevde tsunamin, men hans butik förstördes. Till en början var det svårt att få ekonomiskt stöd för att återupprätta förmågan att försörja sig. Men med hjälp av ett mikrolån har han nu startat ett internetkafé.

Tsunamin ökade krav på samordning av bistånd

Tsunamin blev det stora samordningsprovet för världens biståndsorganisationer. På Sri Lanka var det mycket som gick fel den första tiden. Idag möts de stora organisationerna regelbundet och arbetet är effektivare. Diakonias partner CHA, Consortium of Humanitarian Agencies är en av de organisationer som bidragit till det.

TEXT OCH FOTO: JONATAN SVERKER

Det är ganska enkelt att ta bilen från Colombo till Galle i södra Sri Lanka. Och tamilska LTTE-gerillans områden ligger på betryggande avstånd. Därför är det inte så konstigt att biståndsorganisationerna trängdes här efter tsunamin när de ville få ut de insamlade medlen så snabbt som möjligt. Deras arbete har också lämnat tydliga spår efter sig. Små nya fiskebåtar ligger uppradade längs sandstränderna. På återuppbyggda hus och broar står namn på organisationer och stater som stått för finansieringen. Men organisationerna har också lämnat spår i människors inre, och folk här har inte enbart gott att säga om dem.

Det berättar Pubudunie Lanka Liyanagama, som arbetar för Diakonias partnerorganisation CHA, Consortium of Humanitarian Agencies, i Galle.

– Det kom många små organisationer hit, och det var omöjligt att få någon överblick över deras arbete. Vi visste inte vilka människor som fått hjälp och vilka som inte fått det, säger hon.

Människorna runt Galle insåg inte heller varför alla dessa organisationer behövdes.

– Folk tyckte att de kunde få hjälpen direkt. De såg istället att biståndsarbetarna levde bekvämt på bra hotell och hade fina bilar, och de tyckte att hjälpen försvann där, säger hon.

Yasath Gunawardana är en som länge kände sig sviken, tills han fick hjälp av CHA.

– Om inte CHA hjälpt så hade jag inte haft någonting att göra idag. Jag kommer aldrig glömma den hjälp jag fick av dem, säger han.

FÖRSTÖRDE FÖRSÖRJNINGEN

När jag möter honom i hans datorbutik har han nära till skattet. Men under den glada ytan finns det ett trauma. Han blir allvarlig när han berättar om tsunamin, om chocken, om hur han lyfte upp döda grannbarn i sina armar. Det är bilder som kommer till honom varje dag.

Hans egen familj klarade sig förhållandevis bra, men hela hans lilla datorbutik som han mödosamt byggt upp förstördes.

– Jag var deprimerad efter tsunamin, jag jobbade inte. Det jag gjorde var att jag hjälpte andra bybor, säger han.

När han vände sig till de många utländska biståndsorganisationer möttes han var gång av samma svar: Nej, han kunde inte få några pengar eftersom han hade ett hus att bo i.

– Alla såg, men de gjorde ingenting. Det var inte rättvist när de bara de som förlorat sina hus fick hjälp, säger han.

Första tiden efter att tsunamin drabbat Sri Lanka var kaotisk, berättar Pubudunie Lanka Liyanagama, som arbetar för Diakonias partnerorganisation.

CHA:s direktor Jeevan Thiagarajah har bidragit till att biståndsorganisationerna som jobbar med bistånd i de tsunamidrabbade områdena samordnar sig.

Till slut fick han kontakt med CHA, som arbetar med mikrolån för att människor ska kunna försörja sig på eget företagande, och Yasath fick ett lån. Idag har han flera datorer och ett internetcafé, och han hoppas kunna anställa folk i framtiden.

MÅSTE KUNNA KOMMUNICERA

Yasath har en hel del tankar kring biståndsorganisationernas arbete i Galle. Mycket pengar har spenderats, men allt har inte blivit bra. Ett stort problem har varit att organisationerna inte kommunicerat direkt med människor utan gått genom tolk, vilket han menar bidragit till att det inte blivit rättvist.

– Folk som inte fått något blir arga på dem som fått väldigt mycket. Ibland har det blivit bråk, säger han.

På ett kontor i de finare delarna av Colombo sitter CHA:s direktor Jeevan Thiagarajah. Han är en av de som bidragit till att biståndet idag fungerar bättre än vad det gjorde det första halvåret efter tsunamin. CHA har ett nära samarbete med regeringen och ett stort ansvar i samordningsarbetet.

– Redan från början inledde vi ett samarbete med regeringen. Genom den kunskap vi hade erbjöd vi oss att kanalisera inkommande bistånd från utländska givare, säger han.

Idag samlas de viktigaste biståndsorganisationerna regelbundet för att samordna arbetet, något som CHA varit med om att organisera. CHA har också övervakat tsunamiarbetet och tillsammans med regeringen skrivit två av de årliga rapporterna om hur arbetet framskridit.

När Jeevan ser tillbaka är han ändå inte nöjd.

– Om jag är frustrerad över något så är det att vi som land inte erbjudit tillräckligt med ledarskap.

Det har påverkat planering, koordinering och utvärdering, säger han.

Enligt Jeevan har bara 50 procent av de medel som budgeterats för återuppbyggnaden spenderats.

– Det betyder att 50 procent av de drabbade fortfarande väntar på hjälp i någon form, att de har behov som behöver mötas bättre. Det centrala är bättre koordinering, den har inte varit tillräckligt effektiv.

HJÄLP TILL DE GENUINT DRABBADE

Det är främst i de östra delarna av Sri Lanka som arbetet gått långsamt. I dessa områden är den tamilska LTTE-gerillan aktiv, och efter en tid av fred och samarbete har nu nya stridigheter försvårat biståndsarbetet.

Sri Lanka är ett omvitnat korrupt land. I samband med tsunamiarbetet har det rapporterats om att lokala politiker sett till att hjälpen gynnat deras väljare. Jeevan tror dock att korruptionen varit begränsad.

– Det är sant att det finns några exempel på att pengar gått fel, men generellt har hjälpen verkligen gått till genuint drabbade, säger han.

När man pratar med Jeevan förstår man vilka svårigheter som biståndsorganisationerna mött på Sri Lanka. Och hans bedömning av arbetet är nog korrekt: Det kunde ha gjorts bättre.

Samtidigt har väldigt många människor fått hjälp och hopp genom utländska organisationer. Så biståndsinsatsen i landet skapar klivna känslor: i ena stunden gläds man över de många som fått hjälp, i den andra förtvivlar man över det bistånd som förfelats.

Diakonia i Sri Lanka

Diakonia har funnits i Sri Lanka sedan 1980-talet och har idag många samarbetspartner. Arbetet sker främst i de östra men även de norra delarna av landet. De interna stridigheterna i landet är närvarande i stora delar av insatserna. Konflikthantering och försöningsarbete är viktigt, liksom program för att stärka människors möjlighet till försörjning och att kunna påverka sin situation. Bland annat stöds människor som tvingats fly inom landets gränser på grund av konflikterna.

Sri Lanka drabbades hårt av tsunamin i december 2004. Därför har Diakonia också genomfört hjälpinsatser och driver nu, via samarbetsorganisationerna, ett omfattande program för återuppbyggnad. Även i detta arbete fokuserar man mycket av arbetet på konflikthantering.

Diakonias samarbetspartner Consortium for Humanitarian Agencies, CHA, har varit en partner sedan början av 2000-talet. Det är en medlemsbaserad organisation som samlar organisationer i Sri Lanka och är pådrivande i frågor om hur biståndet ska användas på ett effektivt och transparent sätt. CHA ser också till att frågan om hur biståndet kan användas för att motverka konflikten mellan lankeser och tamiler hålls levande.

2006 blev Consortium of Humanitarian Agencies som av de första frivilligorganisationerna i världen kvalitetsgodkänd enligt ISO 9001.

Förändringar att vänta i biståndet

Den nya alliansregeringen har börjat med en rivstart för att göra om den svenska biståndspolitiken. Regeringen vill minska antalet mottagarländer, öka kvaliteten på biståndet och ge svenskt näringsliv en ökad roll i biståndet.

– Mycket av detta välkomnar vi. Men det finns också saker vi ställer oss frågande till, säger Diakonias generalsekreterare Bo Forsberg.

Regeringen vill minska antalet biståndsländer från omkring 70 länder till ett mindre antal. Hur många har man inte gett tydligt besked om.

– Vi stödjer tanken på att minska antalet länder för det statliga biståndet. Men det är viktigt att man inte bara skär av demokratiarbete och arbete för mänskliga rättigheter som sker i samarbete mellan folkrörelser i Sverige och i fattiga länder, säger Bo Forsberg.

– Vi föreslår att regeringen omfördelar biståndet och utvecklar nya former för folkrörelsernas demokratiarbete för att inte riskera neddragningar i detta demokratibistånd.

Regeringen har också lyft frågan om att öka kvaliteten på biståndet. Biståndet ska verkligen göra nytta, och inte utgå från givarländernas program, utan från mottagarlandets behov och planering.

– Det är bra. Fattiga länders utvecklingsplaner är alltför ofta utformade av Världsbanken och Internationella Valutafonden utan inflytande av civila samhället och lokala parlament, säger Bo Forsberg.

Biståndsminister Gunilla Carlsson.

Omvända värden fortsätter 2007

Diakonias kampanj med den spegelvända kartbilden fortsätter under 2007. Med kampanjen vill Diakonia visa på att vi lever i en global värld och är beroende av varandra. De värden och värderingar som styr oss i Sverige, påverkar inte bara vår närmiljö utan även risbonden i Indien, skolbarnen i de palestinska områdena, Bolivias ursprungsbefolkning och många andra människor.

I Diakonias nätverk ingår miljontals människor över hela världen som vill förändra och förbättra situationen för världens fattiga och mest utsatta människor. Genom kampanjen vill Diakonia väcka uppmärksamhet kring vårt arbete för förändring och vår tro på människors lika värde. På så sätt vill Diakonia också påminna dig och andra om att ni kan vara med och förändra världen.

Brev till Alliansen om urholkning av biståndet

En tredjedel av EU-ländernas bistånd, ca 13,5 miljarder euro, går inte till fattigdomsbekämpning. Det visar en rapport om EU-ländernas biståndsvilja, "Hold the Applause", som över 1 600 europeiska bistånds- och utvecklingsorganisationer inom nätverket CONCORD presenterade i maj. Om denna utveckling fortsätter kommer fattiga länder tappa de 50 miljarder euro de fått löfte om till år 2010.

Även Sverige, med en relativt hög biståndsnivå, tar pengar från biståndet till andra åtaganden. I Sverige presenterade de fem biståndsorganisationerna Diakonia, Röda Korset, Forum Syd, Action Aid och Svenska kyrkan rapporten. Inför lanseringen av rapporten, som bygger på siffror från OECD för 2006, skrev organisationerna öppet brev till partiledarna inom Alliansen. Samma

tendenser till urholkning av biståndet finns i årets budget och organisationerna vill ha besked om den fortsatta inriktningen för biståndspolitiken. Enligt regeringens senaste budget går över 3,2 miljarder kronor inte till fattigdomsbekämpning.

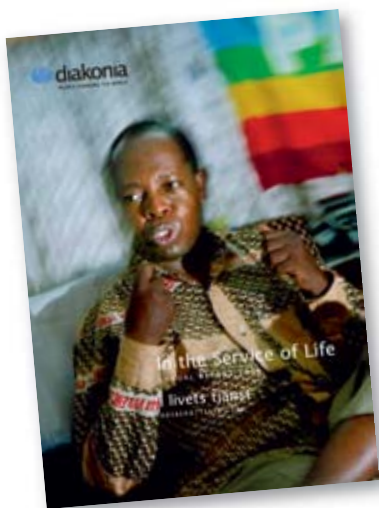
Istället används de pengarna till att finansiera:

- Skuldavskrivningar av bland annat exportkreditskulder på krigsfartyg till Liberia och kraftprojekt i Kongo-Kinshasa, fd. Zaire (1,5 miljarder).
- Asylsökande irakiers första år i Sverige (över 1,7 miljarder).

Organisationerna anser att både flyktingmottagning och skuldavskrivningar är viktigt, men att det inte ska bekostas av pengar från biståndsbudgeten som behövs i det viktiga arbetet för att minska fattigdomen.

Beställ Diakonias årsberättelse

Nu kan du beställa Diakonias årsberättelse för 2006. Den berättar om året som gått, både genom texter, bilder och en redovisning av hur pengarna använts och till vad. Gå in på diakonia.se eller kontakta huvudkontoret.

Världsbanken:

Bra bistånd minskar fattigdomen

Biståndet minskar fattigdomen i världen, slår Världsbanken fast i sin årliga rapport "Global Monitoring Report". Hög tillväxt i kombination med bättre policyer har lett till att 34 miljoner fler barn i fattiga länder går i skola sedan 2000. Andelen afrikaner som lever i extrem fattigdom har minskat med nästan fem procent mellan 1999 och 2004.

Men Världsbanken ger i sin rapport de rika givarländerna bakläxa. För att uppnå millenniemålen måste biståndet koordineras bättre. De fattiga länderna måste få större inflytande, och verkligt bistånd som inte urholkas av skuldavskrivningar måste öka.

Diakonias partner:

Dåliga handelsavtal kan öka Afrikas fattigdom

Just nu pågår intensiva förhandlingar mellan EU och delegationer för afrikanska länder om nya handelsavtal. De särskilda förmåner som forna europeiska kolonier haft för att sälja sina produkter på EU:s marknad har ifrågasatts, och nu måste nya avtal förhandlas fram. Francis Ng'ambi, från Diakonias partner Economic Justice Network, har varit på Sverigebesök för att träffa svenska politiker och sprida information om de konsekvenser avtalen kan få.

– Kyrkorna i Afrika har engagerat sig i den här

frågan och är mycket oroad. Afrika behöver handel mer än någonting annat för att minska fattigdomen. Men de sätt som förhandlingarna går till på och EU:s villkor i avtalen riskerar att öka fattigdomen istället, säger Francis Ng'ambi.

Den snäva tidtabellen och att EU inte verkar lyssna på de afrikanska ländernas argument är två stora problem i de pågående förhandlingarna.

Svenska kyrkor, folkrelser och politiker måste informera om och engagera sig för rättvisa handelsavtal, uppmanar Francis Ng'ambi.

ULF FRÖDIN

Diakonias bistånd når fram

För ett tag sedan var jag på resa i Kambodja. Syftet var att se hur Diakonia jobbar i fält och hur människor får del av det bistånd som ges. Resan gav tillfällen till många möten med människor. Det är speciellt att åka länge på sandiga vägar för att plötsligt möta en grupp människor som sitter och väntar på oss för att sedan berätta om sina liv. Vilken förmån att få lyssna till dessa människors berättelser (en av berättelserna har just skickats ut i ett insamlingsbrev till Diakonias givare).

Diakonias landrepresentant, Mr Chetha, talade med människorna på ett otvunget sätt och fick många att dra på smilbanden. Även de svåra frågorna från oss besökare verkade hanteras väl och vi fick ärliga svar tillbaka. Har de sett någon skillnad sedan byn fick hjälp av organisationen? Vilka är det egentligen som får hjälp?

Det var de lättare frågorna, de svårare handlade

om hiv och aids. Men ja, de har fått hjälp.

Organisationen som fanns på plats i denna byn arbetar bland annat med att bygga upp grupper för att starta olika verksamheter. En grupp jobbar aktivt med frågan om hiv/aids. En annan grupp har en grisuppfödning och när de nya grisarna fötts lämnas några över till ungdomarna i byn så att även de får lära sig att hantera grisarna. Initiativet sprider sig som ringar på vattnet och allt fler blir berörda av insatserna. Detta skapar inte bara initiativförmåga utan ger också en viktig självkänsla. Det känns tryggt att se att denna verksamhet gör skillnad. Jag kan med gott samvete säga till givare att biståndet kommer fram och jag vet att det har betydelse för människor. Jag har sett det. Bland annat i Kambodja.

ANNIKA MAGNUSSON

Annika Magnusson
INSAMLINGSANSVARIG
annika.magnusson@diakonia.se

Sofia Svensson
INSAMLINGSANSVARIG/
FÖRÄNDRINGSFADDER
sofia.svensson@diakonia.se

Så jobbar Diakonia med sina samarbetsorganisationer

De flesta biståndsorganisationer arbetar idag med hjälp till självhjälp på något sätt. Likaså Diakonia. Målet är att alla länder ska klara sig själva och kunna styra sin nation så att befolkningen får möjlighet att leva ett fullvärdigt liv med alla de rättigheter det innebär.

– Tyvärr fungerar det inte alltid så och Diakonia stödjer organisationer som finns i respektive land och arbetar för just detta ändamål, säger Annika Magnusson som är insamlingsansvarig på Diakonia.

Diakonia samarbetar med olika organisationer som redan har ett etablerat arbete i sina länder. De organisationerna har granskats och utvärderats innan samarbete inleds. Oftast har det funnits en kontakt med organisationen en längre tid och god kunskap finns om hur de arbetar samt att deras och Diakonias värderingar sammanfaller.

För att kunna få del av resurserna skriver organisationen en ansökan som avser deras arbete under ett år. Ansökan innehåller bland annat noggranna målbeskrivningar. När ett år har gått utvärderas

arbetet och en ny ansökan kan skickas in för nästkommande tre år. Återigen utvärderas arbetet och nya, längre samarbetsavtal kan skrivas.

– Denna procedur säkerställer att de organisationer vi samarbetar med genomför ett bra arbete där vi kan se resultat och ett gott handhavande av pengar, säger Annika Magnusson.

Diakonias samarbetspartner har olika bakgrund, storlek och kunskap. Gemensamt är att de har en god analytisk förmåga och kännedom om orsakerna till problemen där de lever och verkar. Diakonia arbetar med erfarenhetsutbyte och samarbete för att lära av partner, men också för att bidra med egen kunskap.

– Det innebär bland annat att vi hjälper organisationen att utvecklas och struktureras och stärker på så sätt våra partners kapacitet, berättar Annika Magnusson.

Diakonia ordnar också partnermöten där alla Diakonias samarbetspartner i regionen möts för att utbyta erfarenheter och tillsammans lära av varandra.

Diakonias samarbetspartner Light of Hope i Kambodja.

Organisationens finansiering från Diakonia står oftast för ungefär 30 procent av resurserna. Optimalt är att organisationen har flera finansörer så att det inte skapas ett beroendeförhållande mellan Diakonia och partnerorganisationen. Om det behövs, hjälper Diakonia i vissa fall organisationen att hitta nya egna finansörer.

Besök i församlingarna med Diakonias kampanj

Anna Skagersten tillsammans med Agneta Rosberg på en av konserterna under Diakonias kampanj.

Under våren har Diakonia besökt tre församlingar med kampanjen "Var går gränsen?" och satt fokus på Israel/Palestina. Det har arrangerats seminarium som Diakonias Mellanösternhandläggare Joakim Wohlfeil hållit i. Anna Skagersten har lett kör-workshop och senare på kvällen haft konsert tillsammans med musiker och sångare. Musiken har haft temat "mellan östern och western" med härliga rytmer.

Diakonias generalsekreterare Bo Forsberg har även medverkat under konserten och gudstjänsten. Tillsammans har vi lärt oss nytt om situationen i Mellanöstern – och inte minst samlat in pengar till Diakonias verksamhet.

Vill ni ha besök av Diakonia?

Kontakta Rachel Jerkeby Norborg (vik för Petter Jakobsson) på 08-453 69 32.

Gör som Ingela!

Det finns många olika kreativa sätt att samla in pengar till Diakonias verksamhet. Ett exempel bjuder Ingela Karlsson på, som när sonen Joel skulle döpas, skickade med högtidstalonger tillsammans med dopinbjudan. På så sätt blev det tydligt att föräldrarna önskade att pengar skulle skickas till Diakonia som doppresent. När inbetalningskortet dessutom fanns med i brevet var det enkelt ordnat. Till dophögtiden skickade då Diakonia ett vackert gåvobevis till Joel som blev ett fint minne.

Ingen Dela med i Sändaren

Dela med har tills nu samdistribuerats med Sändaren. Detta kommer att upphöra från och med i höst. Därför vill vi uppmana dig som läser Dela med via Sändaren att höra av dig till oss så att vi kan skicka tidningen direkt hem till dig som läsare i stället. Ring 08-4536931 eller mejla till gavor@diakonia.se.

Diakonias tidning Dela med skickas främst till alla dem som gett en gåva till Diakonia under de senaste tolv månaderna, samt till Diakoniaombud och församlingar som önskat få tidningen. Det går alltid att vända sig till givarservice för att göra uppehåll eller avböja tidningen.

Diakonias Givarservice

Om du har frågor om gåvor, autogiro, minnesgåvor, adressändringar m.m. är du välkommen att kontakta vår givarservice.

Telefon: 08-453 69 31

E-post: gavor@diakonia.se.

Ingela sände ut högtidstalonger tillsammans med dopinbjudan när sonen Joel skulle döpas.

Insamlingsbarometer

Insamlat 1 januari – 20 maj 2007

Mål 2007
17 miljoner

Totalt hittills

7,2 miljoner

Återstår

9,8 miljoner

Förändringsfaddrar	2 milj
Privatpersoner	1,1 milj
Testamenten	1,3 milj
Fondsparande	1,6 milj
Minnes- och högtidsgåvor	0,5 milj
Församlingsgåvor	0,6 milj
Företag och föreningar	0,2 milj

Omvända värden

Sett med investerarögon är det här ett tvivelaktigt erbjudande. På varje satsad krona får du noll kronor tillbaka. Ingen kick-back, ingen bonus, ingen ränta, inga förmåner. Man kan inte ens prata om riskkapital eftersom risken att du blir av med alltsammans är 100%.

Din ersättning ligger på ett annat plan.

Tillfredsställelsen i att förändra världen.

Att vara en av dem som inte bara pratar. Att du gör något.

För demokratisering.

För mänskliga rättigheter.

För social och ekonomisk rättvisa.

För jämställdhet.

Som förändringsfadder hos Diakonia hjälper du människor att själva ta sig ur fattigdom, förtryck och misär. Du blir fadder för förändring, inte för enskilda individer.

Vi samarbetar med lokalt etablerade organisationer på alla samhällsnivåer. Starka, utvecklande krafter som ser till att varje krona kommer till användning. Din insats ger effekt omedelbart och över lång tid.

Gå in på diakonia.se och se hur dina femtio kronor (eller mer) per månad kommer att arbeta.

MÄNNISKOR SOM FÖRÄNDRAR VÄRLDEN

TEL 08-453 69 00 · PG 90 33 04-4 · diakonia.se